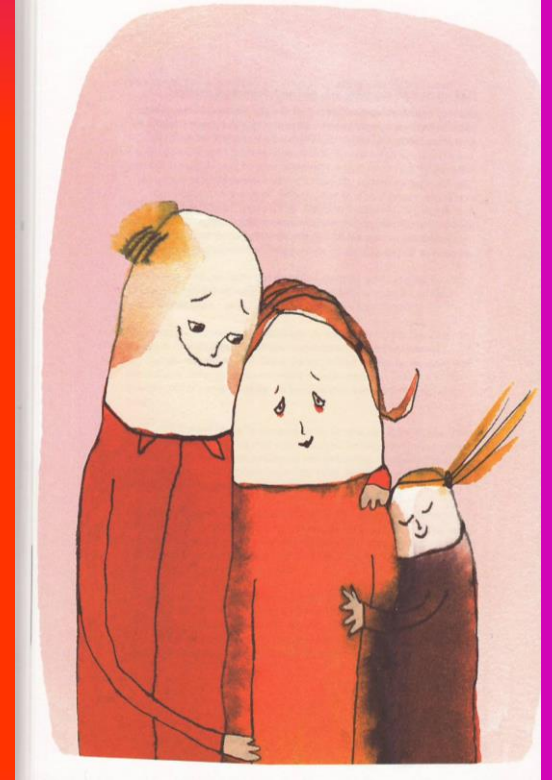

Att hjälpa en
deprimerad

Förhållningssätt
och praktiska
förslag

Situationen i ett nötskal

Patientens utgångsläge

- Plågad
- Olycklig
- Sårbar
- Utlämnad
- Rädd
- Belastning
- "Fel"
- Skam
- Skuld

Vår uppgift

- Hjälpa patienten känna att han är okay ändå
- Minska skuld- och skamkänslorna
- Minska lidandet

Inse att det **inte** handlar om

Rätt eller fel
Gott eller ont
Moral eller skuld
Svaghet eller styrka
Vilken sorts människa man är

Det handlar om en sjukdom!

Att vara anhörig eller hjälpare

Man känner sig

- Avvisad
- Ratad
- Anklagad
- Otillräcklig
- Skyldig
- Rädd
- Dum
- Osäker
- Förtvivlad
- Hjämlös
- Trött

Inget av allt detta är
ditt fel eller har med
dig att göra över
huvud taget!

Liten lathund för samtalet med en deprimerad anhörig/medmänniska/patient

- **Fråga** om hon är intresserad av behandling.
- **Berätta** om olika behandlingsalternativ, eller om var behandling kan erhållas.
- **Föreslå** läkarkontakt om hon inte redan har det.
- **Ge fyllig information** om depression och dess behandlingsmöjligheter. Gärna organiserad utbildning av både patient och närstående.
- Använd gärna skriftlig information, internet och **patientförening**, t ex Föreningen Balans.

Hur ska Du själv förhålla Dig?

- Var inte rädd. Du ska **inte bota** och Du är inte Gud. Du behöver inte komma med goda råd och Du behöver inte analysera. Att vara **medmänniska** räcker långt.
- Det är naturligt att Du känner Dig besvärad och illa till mods.
- Håll inne med Din egen ångest. Din anhörige har nog med sig själv just nu.

Hur ska Du själv förhålla Dig?

- ❑ **Visa förståelse** för din anhörige sjukdom.
- ❑ Visa förståelse för din anhöriges dystra tankar, minskade ork och nedsatta handlingskraft.
- ❑ Hjälp din anhörige se att tillståndet, ehuru plågsamt, är **övergående**.
- ❑ Acceptera att sjukdomsprocessen kan bli långvarig.
- ❑ Fortsätt leva Ditt eget liv och göra saker Du tycker om. Din anhörige är inte betjänt av att Du "offrar" Dig.

Hur kan Du själv förhålla Dig?

- Ge **närhet och trygghet**.
- Ge gärna **kroppskontakt**.
- Vid anfall av förtvivlan hos din anhörige - försök inte resonera bort känslan just då. Förmedla istället **tröst och värme** tills det lägger sig. När din anhörige är mer samlad kan Du hjälpa till att bekämpa känslor av värdelöshet med uppmuntrande ord och handlingar.
- Försök **hitta balansen** - lämna din anhörige ifred när hon verkligen vill och behöver det, men överge henne aldrig.

Liten lathund för samtalet med en deprimerad patient

- Tid.
- Lugn och ro.
- Förmedla att du har tid, och att du verkligen vill veta och hjälpa.
- **Underlätta för patienten att berätta.** "Många patienter...", "Det är väldigt vanligt att man i din situation...".

Liten lathund för samtalet med en deprimerad patient

- Inge en känsla av att det är **meningsfullt att berätta** hur man har det.
- Försök **skapa dialog** och undvik "förhör".
- Undvik "Jag förstår".
- **Återge** istället det du uppfattar som det väsentliga i patientens berättelse, och **fråga om du förstått** det rätt.

Liten lathund för samtalet med en deprimerad patient

- **Undvik** att påtvinga patienten dina tolkningar av samband och sammanhang.
- **Fråga** istället ödmjukt. "Kan det kanske vara så att...?"
- **Summera** mot slutet av samtalet gärna din uppfattning och förmedla eventuellt även ett preliminärt diagnostiskt tänkande.
- **Fråga** patienten om han tycker att det stämmer.

Liten lathund för samtalet med en deprimerad patient

- Gör **överenskommelser** med patienten.
- Behöver patienten **praktisk hjälp?**
  - Orkar inte
  - Saknar självförtroende
- Hjälp patienten undanröja praktiska problem och svårigheter.
- Somliga klarar att arbeta, andra inte.

Liten lathund för samtalet med en deprimerad patient

- Inge hopp.
  - Förutsätter patientens förtroende.
  - Realistiskt och lagom. Ej för hurtfriskt. Patienten saknar vanligen "krage" att ta sig i.
  - "Om inte just den här behandlingen hjälper så finns det mycket annat som är värt att pröva".
- Hjälp patienten att ta avstånd från depressiva föreställningar och inadekvata skuld känslor.

Inse, och hjälp din anhörige inse, att det handlar om en sjukdom

□ Avpersonifiera

- Beteendet är inte uttryck för din anhöriges personlighet...
- ...och är inte heller uttryck för hennes syn på Dig.
- Din anhörige skäms över sig själv men kan inte få stopp på sig.
- Man blir så här av att ha en depression.

Liten lathund för samtalet med en deprimerad patient

- Använd gärna kognitiva tekniker för att nyansera eller korrigera patientens upplevelser och symtom
  - Avdramatisera
  - Undvik generalisering och uppförstoring
  - Avkatastrofiera
  - Se det temporära
  - Gråskala, ej svart/vitt
  - Relativisera
  - Kan man se detta på något annat vis?

Stötta på rätt sätt

- Den drabbade har ofta ingen "krage" att ta sig i.
- **Inge hopp**, men överdriven hurtighet är en plåga för den som är deprimerad.
- Börja med att **lyssna noga** på hur din anhörige faktiskt tänker, känner och mår just nu.
- Ge tillbaka Din bild av hur Du uppfattar att din anhörige känner sig, så att hon känner sig **förstådd och bekräftad**.

Stötta på rätt sätt

- **Identifiera pessimismen** och svartsynen (depressionen förvränger patientens syn på sig själv, omvärlden, framtiden och det förflutna).
- Hjälp din anhörige att **själv se** hur hon förvränger sin syn på saker och ting.
- **Först nu** kan Du försiktigt hjälpa din anhörige att börja **korrigera sina förvrängningar** och nyansera sina föreställningar.

Stötta på rätt sätt

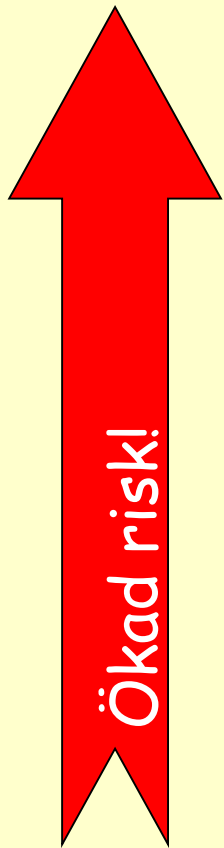
- Hjälp varsamt men systematiskt din anhörige att **uppfatta saker** på ett mer korrekt och **nyanserat** vis.
- Undvik "rätt eller fel-tänkande".
- Hjälp din anhörige att **ifrågasätta sina tolkningar** och uppfattningar.
  - "Vad bygger Du den slutsatsen på?..."
  - "Hur menar Du?"
  - "Finns det inte andra sätt man skulle kunna se detta på?"

Stötta på rätt sätt

- Uppmuntra din anhöriges **kontakt med sjukvården**
  - Följ gärna med vid besöken
  - Hjälp henne att memorera det som sägs vid besöket
  - Hjälp henne att följa ordinationerna
  - Hjälp henne att fullfölja ev psykoterapi
  - Om din anhörige försämras - se till att behandlaren snabbt informeras

Om patienten har självmordstankar - se till att han får snar/omedelbar läkarbedömning

Suicidförsök
Suicidplaner/ suicidavsikter/
suicidmeddelanden
Suicidönskan
Suicidtankar

Dödsönskan
Hopplöshetskänsla
Nedstämdhet

Stötta på rätt sätt

Om din anhörige förefaller ha allvarliga självmordstankar - larma sjukvården omedelbart! Utgå inte från att behandlaren känner till dessa tankar.

- Överväg att söka hjälp för egen del om din anhörige umgås med självmordstankar (det kan vara väldigt påfrestande för alla inblandade).

Stötta på rätt sätt

- Det gäller att hitta **rätt balans mellan kraven på den drabbade och dennes faktiska förmåga**
  - För låga krav innebär att din anhörige inte får optimal hjälp att använda sin egen förmåga att arbeta sig ur depressionen.
  - För höga krav medför att din anhörige känner sig missförstådd och kan även medföra att hon försämras i sin depression pga upplevelsen av övermäktiga krav.

Stötta på rätt sätt

- Stödet bör i mångt och mycket vara ett **stöd till aktivitet** i lagom omfattning
  - Gå upp ur sängen
  - Äta och dricka
  - Duscha
  - Handla
  - Ta en daglig promenad
  - Gå till arbetet om din anhörige klarar det

Stötta på rätt sätt

- *Fråga* Din anhörige hur Du bäst hjälper henne!
- *Stöd* din anhörige att göra sådant hon tycker om och mår bra av
  - promenad
  - fika
  - prata
  - träffa någon vän i vars sällskap hon brukar må bra

Ett gott liv, minikursen: vad får mig att må bra?

Bra saker

Dåliga saker

Bra människor

Dåliga människor

Stötta på rätt sätt

- Ta inte över ansvaret för din anhöriges liv och överbeskydda inte...
- ...men se till för att de **basala behoven** tillgodoses
  - Mat och dryck
  - Hygien
  - Medmänsklighet
  - Sällskap
  - Trygghet
- Hjälプ din anhörige att **bryta isoleringen**

Stötta på rätt sätt

- Väl avvägd **praktisk hjälp** kan vara en lisa
  - Handla
  - Laga mat
  - Diska
  - Hämta barn på dagis

- Se till att **viktiga saker** blir omhändertagna
  - Hyra och övriga räkningar
  - Kontakter med försäkringskassan
  - Kontakter med arbetsgivaren
  - Kontakter med arbetsplatsen
  - Kontakter med sjukvården

Stötta på rätt sätt

- Se till att din anhörige **avvaktar med stora och viktiga beslut.**
- **Prata med** din anhöriges barn och andra **närstående personer**, och hjälp även dem till den förståelse och kunskap som Du själv har skaffat Dig.

Några saker patienten helst bör undvika

- Stora och viktiga beslut.
- Påtagliga förändringar.
  - Flytta
  - Byta arbete
  - Starta skilsmässoprocesser
- Stora ekonomiska transaktioner.
- Långa och dyra resor.
- Större sällskap.
- Gräl och hårda argument.
- Krav på att "rycka upp" sig.
- Att ge upp.

Vad behöver familjerna?

- Kunskap om sjukdomsutvecklingarna
  - Symtom
  - Konsekvenser
  - Prodromer
  - Tidiga varningstecken
- Förståelse för sjukdom och konsekvenser.
- Kunskap om stress och sårbarhet.
- Erfarenhetsutbyte med andra drabbade.
- Återkommande stöd.
- Information och hjälp till barnen.

Dina närmaste kan bidra till en livsmiljö som fungerar för dig

- ❑ Kommunera klart och tydligt
- ❑ Använd ett problemlösande förhållningssätt
- ❑ Förebygg stresstegringar
- ❑ Medverka till goda rutiner
- ❑ Undvik känslomässigt överengagemang
- ❑ Ge positiv kritik

Familjens situation

- Arbetsituation
- Fritid
- Ekonomi
- Det sociala livet
- Anhörigas egen hälsa
- Daglig tillvaro och umgänge inom familjen

Barn till psykiskt sjuka föräldrar kan drabbas av starka skuld känslor, orimligt ansvarstagande och generell omsorgssvikt.

Syskon till psykiskt sjuka barn/unga vuxna kan drabbas av bristande uppmärksamhet och stöd, tidiga krav på självständighet, utanförskap i familjen och inlärd "self neglect".

Vad behövs?

- Klargöranden
- Bekräfta barnets/ungdomens upplevelse
- Svara på barnets (förmodade) reaktion
- Skuldavlastning!
- Barnet/ungdomen ska få vara kvar i sin barn-roll

Bra länkar

- Gruppverksamhet för barn, tonåringar, den friska föräldern i familjer där det finns psykiska problem:

www.kallan.nu E-mail: info@kallan.nu

- Mötesplats för dig som har en psykisk sjuk förälder:

www.kuling.nu

Begreppet expressed emotions

- ❑ Känslomässigt klimat i familjen.
- ❑ Belastning på familjen vid psykisk ohälsa.
- ❑ Konsekvenser vid belastning.
- ❑ Psykossjukdomar men även andra diagnoser.

Expressed emotions

Känslomässigt klimat runt patienten

1. Kritiska kommentarer
2. Fientlighet
3. Känslomässigt överengagemang
4. Värme
5. Positiva kommentarer

Hög och låg EE

Hög EE (minst en av 1-3) -> 60 % återfall:

1. Hög grad av kritisk inställning
2. Fientlighet
3. Hög grad av emotionellt överengagemang

Låg EE -> 20 % återfall:

- Frånvaro av 1-3
- *En anhörig med hög EE räcker för ökad återfallsrisk.*
- *Positiva kontakter och kommentarer upphäver inte effekterna av hög EE inom andra områden.*